

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Cdo/112/2021
Identifikačné číslo spisu:	8116200980
Dátum vydania rozhodnutia:	28.03.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Gabriela Klenková
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:8116200980.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu Poradňa pre občianske a ľudské práva, so sídlom v Košiciach, Krivá 23, IČO: 37 867 270, zastúpeného Mgr. Vandou Durbákovou, advokátkou, so sídlom v Košiciach, Krivá 23, proti žalovaným 1/ Okresnému úradu Prešov, so sídlom v Prešove, Námestie mieru 3, 2 / Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, s o sídlom v Bratislave, Stromová 1, IČO: 00 164 381, vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania, vedenom na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 29C/14/2016, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 20. augusta 2020 sp. zn. 16Co/21/2019, takto

rozhodol:

P r i p ú š ť a zmenu subjektu na strane žalovaného 1/ tak, že namiesto žalovaného 1/ Okresný úrad Prešov, Námestie mieru 3, Prešov bude v konaní vystupovať Regionálny úrad školskej správy so sídlom v Prešove, Tarasa Ševčenka 3927/11.

Rozsudok Krajského súdu v Prešove z 20. augusta 2020 sp. zn. 16Co/21/2019 v potvrdzujúcom výroku a v súvisiacom výroku o trovách konania a rozsudok Okresného súdu Prešov z 27. februára 2019 č. k. 29C/14/2016-411 z r u š u j e a v e c v r a c i a Okresnému súdu Prešov na ďalšie konanie.

Návrh na začatie prejudiciálneho konania pred Súdny dvorom Európskej únie z a m i e t a .

Odôvodnenie

1. Okresný súd Prešov rozsudkom z 27. februára 2019 č. k. 29C/14/2016-411 zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal po pripustenej zmene žalobného návrhu (na pojednávaní konanom 01. februára 2017) určiť, že žalovaní 1/ a 2/ porušili zásadu rovnakého zaobchádzania prijatím rozhodnutí o určení spoločného školského obvodu č. Q. zo 04. decembra 2014 a č. Q. z 27. mája 2016, ktorými udržali existujúci protiprávny stav vzdelávania rómskych detí z obce Malý Slivník v Základnej škole s materskou školou v Terni a neprijatím účinných opatrení na predchádzanie a odstránenie diskriminácie rómskych detí z obce Malý Slivník v Základnej škole s materskou školou v Terni; uložiť žalovaným 1/ a 2/ povinnosť vypracovať do šiestich mesiacov od právoplatnosti rozsudku desegregačný plán; uložiť žalovaným 1/ a 2/ povinnosť tento desegregačný plán splniť v lehote 2 rokov od právoplatnosti rozsudku. Nárok na náhradu trov konania sporovým stranám nepriznal.

2. Právne vec posúdil v súlade s ustanoveniami § 2 ods. 1 až 3, § 2a ods. 1 až 3, § 11 ods. 1 a 2, § 5 ods. 1 a 2, § 8a ods. 1, § 9a zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach

a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 365/2004 Z. z.“), § 29 ods. 7 a 8, § 19 ods. 4 až 7 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 245/2008 Z. z.“). Na základe výsledkov vykonaného dokazovania súd prvej inštancie dospel k záveru o nedôvodnosti podanej žaloby z dôvodu neunesenia dôkazného bremena, týkajúceho sa tvrdenia, že rozhodnutiami žalovaných o vytvorení spoločného školského obvodu došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalobca nepreukázal, že by žalovaní uvedenými rozhodnutiami znevýhodňovali alebo by mohli znevýhodňovať rómskych žiakov v porovnaní s nerómskymi.

3. Podľa žalobného návrhu došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania rozhodnutiami žalovaných 1/ a 2/ vytvorením spoločného školského dvora v obci Malý Slivník a Terňa, ktoré mali za následok vyčlenenie rómskych detí do popoludňajšej zmeny, čo predstavuje ich rasovú segregáciu, ktorá má nevyhnutne za následok poskytovanie výchovy a vzdelávania za objektívne nižších kvalitatívnych podmienok, vplývajúcich na nedostatočný všestranný rozvoj osobnosti žiakov, ako aj na nedostatočnú socializáciu a integráciu do spoločnosti. Okrem iného vzdelávanie rómskych detí na popoludňajšej zmene má negatívny dopad aj zo širšieho psycho-sociálneho hľadiska. Deti, ktoré sú vzdelávané na popoludňajšej zmene sa nemôžu participovať na mimoškolských aktivitách, ktoré sú podstatné pre zlepšovanie vzdelávacích výsledkov dieťaťa, na čo boli štátne orgány Slovenskej republiky upozornené aj v aktuálnej správe z monitorovacej návštevy komisára Rady Európy pre ľudské práva. Zároveň nadmerne vysoké percento rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia vzdelávaných na Základnej škole v Terni (na úrovni cca 65 %), v porovnaní s okolitými školami výrazne sťažuje ich inklúziu s deťmi z majority a v konečnom dôsledku spôsobuje, že Základná škola v Terni mala v čase rozhodovania žalovaných a doposiaľ aj na doobedňajšej zmene zriadené etnicky a sociálne homogénne triedy, ktoré sú navštevované žiakmi zo sociálne zvýhodneného prostredia, čo predstavuje tiež porušenie zásady rovnakého zaobchádzania. Žalobca zároveň tvrdil, že žalovaní neprijali žiadne účinné opatrenia na odstránenie tohto stavu a naopak rozhodli o spoločnom školskom obvode, čím umožnili, aby sa rómske deti z obce Malý Slivník naďalej vzdelávali na Základnej škole v Terni v etnicky homogénnych triedach, dokonca aj na popoludňajšej zmene. Žalovaný 1/ síce oslovil okolité základné školy s cieľom zistiť ich kapacitné možnosti, avšak nepostupoval s dôkladnou starostlivosťou, pokiaľ sa uspokojil len s písomnými odpoveďami bez hlbšieho zisťovania reálneho stavu. Podľa názoru žalobcu pre možné existujúce kapacitné obmedzenia a súčasne etnické a sociálne zloženie žiakov na školách v regióne, môže byť nepochybne účelné uzavrieť dohodu o spoločnom školskom obvode aj s dvomi či viacerými školami zároveň a zabezpečiť vzdelávanie rómskych detí z Malého Slivníka v o viacerých školách v okolí, s cieľom podporovať ich etnickú a sociálnu rôznorodosť. Za týmto účelom majú povinnosť v prípade potreby zabezpečiť aj účinnú školskú dochádzku.

4. Súd prvej inštancie citujúc čl. 2 ods. 2 ústavného zákona SNR č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava“), ako aj ustanovenie § 8 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve v znení účinnom ku dňu rozhodnutí žalovaných o vytvorení spoločného školského obvodu (ďalej len „zákon č. 596/2003 Z. z.“) uviedol, že uvedené ustanovenie neumožňuje orgánom štátnej správy prijať rozhodnutie o vytvorení viacerých školských obvodov obce, ktorá nemá zriadenú základnú školu s okolitými obcami podľa návrhu žalobcu, v súvislosti s prijatím účinných opatrení proti segregácii rómskych detí z obce Malý Slivník. Obec môže všeobecne záväzným nariadením určiť školský obvod základnej školy zriadenej obcou, ak obec základnú školu nezriadi, môže sa dohodnúť so susednými obcami na spoločnom školskom obvode základnej školy. Ak sa takáto dohoda neuzatvorí, bude ohrozené plnenie povinnej školskej dochádzky žiakov, a o spoločnom školskom obvode základnej školy rozhodne okresný úrad v sídle kraja. Vychádzajúc z obsahu rozhodnutí, ktoré boli vydané za účelom zabezpečenia povinnej školskej dochádzky žiakov z Malého Slivníka, ktoré plnenie bolo ohrozené zrušením spoločného školského obvodu základnej školy zriadenej obcou Terňa pre žiakov s trvalým pobytom v obci Malý Slivník povinných plniť školskú dochádzku v 1. - 4. ročníku základnej školy, a to neexistenciou základnej školy v obci Malý Slivník a nedosiahnutím dohody obce so susednými obcami o spoločnom školskom obvode. Rozhodnutia orgánov štátnej správy nie je možné považovať za diskriminačné a prijaté v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania pre príslušnosť k rómskemu etniku, keďže sa netýkali iba detí vykonávajúcich povinnú školskú dochádzku s trvalým pobytom v segregovanej časti obce Malý Slivník obývanej rómskou komunitou, ale všetkých detí obce, ktoré mali vykonávať povinnú školskú dochádzku na

prvom stupni základnej školy v rozhodnom období. Z obsahu rozhodnutí žalovaných vyplynulo, že bolo realizované podrobné šetrenie priestorových kapacít, ako aj dopravnej obslužnosti základných škôl nachádzajúcich sa v okolitých obciach s konštatovaním, že tieto nedisponovali priestorovými kapacitami na umiestnenie všetkých detí z obce Malý Slivník vykonávajúcich povinnú školskú dochádzku na prvom stupni, vrátane neexistencie priameho dopravného spojenia (Základná škola v obci Tulčík). Jedinou možnosťou by bolo ich umiestniť na základnej škole zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Prešov, ktoré ako jediné disponovalo voľnými kapacitami, avšak vzhľadom na vzdialenosť obce do mesta až 23 km, dĺžku prepravy 45 - 60 minút, s nutnosťou ďalšej prepravy prostredníctvom miestnej hromadnej dopravy, bola táto možnosť posúdená ako vysoké bezpečnostné riziko. Vzhľadom na nízky vek žiakov a ich nesamostatnosť, bolo by nevyhnutné zabezpečiť pri doprave dozor, preto bolo dochádzanie do základných škôl mesta Prešov z časového, bezpečnostného, ako aj geografického hľadiska vyhodnotené ako nevhodné. Podľa názoru súdu prvej inštancie v danom prípade neobstoí ani tvrdenie verejnej ochrankyne práv o možnosti vytvorenia spoločného školského obvodu obce Malý Slivník s obcou Tulčík ako zriaďovateľom základnej školy s materskou školou, ktorá mala disponovať voľnými kapacitami na prvom stupni v celkovom počte 61. Keďže len v šk. r. 2014/2015 na prvom stupni navštevovalo Základnú školu v Terne 76 detí z obce Malý Slivník, je nesporné, že uvedená škola nedisponovala voľnými kapacitami na umiestnenie všetkých detí vykonávajúcich povinnú školskú dochádzku na prvom stupni z obce Malý Slivník, ktorých počet v nasledujúcom období narastal, s poukazom na zvýšenú pôrodnosť rómskej populácie. Okrem iného by vytvorenie spoločného školského obvodu s uvedenou obcou bolo vylúčené z dôvodu nezriadenia nultého ročníka na základnej škole v jej zriaďovateľskej pôsobnosti. Taktiež z webových stránok základných škôl susedných obcí okrem Základnej školy s materskou školou v Terne vyplynulo, že nemali zriadený nultý ročník.

5. Následne súd prvej inštancie citujúc ustanovenie § 19 ods. 5 zákona č. 245/2008 Z. z. uviedol, že pri zriadení nultého ročníka škola postupuje podľa ustanovení § 29 ods. 7, 8 a § 19 ods. 4 - 7 zákona č. 245/2008 Z. z. a metodického pokynu Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 600/2002-43 k zavedeniu nultých ročníkov. Podľa článku 1 ods. 1 uvedeného metodického protokolu nultý ročník základnej školy zriaďuje riaditeľ školy po prerokovaní so zriaďovateľom školy. Keďže zriadenie nultého ročníka na základných školách nie je vynútiteľné zo strany orgánov štátnej správy, potom s poukazom na možnosť vytvorenia jedného spoločného školského obvodu základnej školy v zriaďovateľskej pôsobnosti okolitých obcí, tak nemali vytvorené podmienky pre rozhodnutie o spoločnom školskom obvode s obcou Malý Slivník pre prvý stupeň základnej školy. V súlade s princípom zákazu diskriminácie a segregácie v zmysle ustanovenia § 107 zákona č. 245/2008 Z. z., sa deti alebo žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia zaraďujú do triedy materskej, základnej alebo strednej školy spolu s ostatnými deťmi a žiakmi. To neplatí, ak ide o zaradenie žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorý je zaradený do nultého ročníka základnej školy s informovaným súhlasom zákonného zástupcu. Na základe uvedeného, súd prvej inštancie prijal jednoznačný záver, že samotný právny predpis vylučuje porušenie zásady rovnakého zaobchádzania ako prejavu diskriminácie vytvorením nultých ročníkov výlučne deťmi zo sociálne znevýhodneného prostredia. Neobstalo ani tvrdenie žalobcu, že následkom rozhodnutí žalovaných, rómski žiaci boli v prípade nultých ročníkov vzdelávaní v etnicky a sociálne homogénnych triedach. Okrem iného posudzovanie školskej spôsobilosti dieťaťa, vrátane jeho zaradenia do nultého ročníka nie je v pôsobnosti orgánov štátnej správy, ale riaditeľa školy na základe odporúčania centra poradensko-pedagogicko-psychologických služieb. Školská nespôsobilosť rómskych detí na zaradenie do prvého ročníka základnej školy po dosiahnutí zákonom stanoveného fyzického veku je spravidla dôsledkom neabsolvovania úplnej predškolskej prípravy, ktoré opätovne nie je vynútiteľné orgánmi štátnej správy, okrem posledného ročníka v rámci, tzv. predprimárneho vzdelávania, ale výlučne závisí na rozhodnutí zákonného zástupcu, či dieťa do predškolského zariadenia umiestni alebo nie. Vykonaným dokazovaním nebolo preukázané tvrdenie žalobcu, že už v čase podania žaloby bolo na Základnej škole v Terne zriadené popoludňajšie vyučovanie, na ktorom boli výlučne vzdelávaní rómski žiaci z Malého Slivníka. Z výpovede riaditeľky tejto školy vyplynulo, že popoludňajšie vzdelávanie bolo na základnej škole zriadené až v šk. r. 2016/2017 z dôvodu rozhodnutia obce o zriadení tretej triedy materskej školy za účelom zabezpečenia predškolskej prípravy čo najväčšieho počtu detí s trvalým pobytom v obci. V šk. r. 2016/2017 prebiehalo vyučovanie v popoludňajšej zmene v troch triedach a to 0.A, 2.B, 3.B, na ktorej boli vzdelávané žiaci Malého Slivníka a z obce Terňa. Podľa názoru súdu prvej inštancie samotná skutočnosť, že na škole existujú triedy s prevahou rómskych žiakov nenapĺňa znaky

diskriminácie. O diskrimináciu by išlo vtedy, ak by sa preukázalo, že rómski žiaci sú vzdelávaní v týchto triedach z dôvodu ich príslušnosti k rómskemu etniku. Väčšinové zastúpenie rómskych detí je dané aj prevahou rómskej populácie v obci Malý Slivník. Z uvedeného teda vyplýva, že aj v prípade výstavby modulovej školy navrhovanej ako účinné opatrenie na zabránenie vzniku „segregovanej“ Základnej školy v Terni, by táto v prevažnej miere bola navštevovaná rómskymi žiakmi z obce Malý Slivník, práve s poukazom na prevahu rómskeho obyvateľstva. Žiadnymi opatreniami patriacimi do kompetencie žalovaných nie je možné direktívnym zásahom štátu ovplyvniť etnické zloženie obyvateľstva danej lokality a zároveň garantovať etnickú rôznorodosť školy. Žalovaní ako orgány štátnej správy nie sú oprávnení zasahovať do organizácie vzdelávacieho procesu, ktorá je výlučne v kompetencii riaditeľa školy. Z uvedeného dôvodu potom nemôžu ovplyvniť ani etnickú rôznorodosť jednotlivých tried. Aj z výpovede riaditeľky Základnej školy v Terni vyplynulo, že prvý ročník v prípade zaškolených detí kopíruje triedy materskej školy a v prípade nezaškolených detí triedy nultého ročníka. Ich zaradenie do zmiešaných tried nie je vylúčené, ale až na základe odborného psychologického posúdenia o dosiahnutí požadovanej vzdelanostnej úrovne. K zaradeniu detí z Malého Slivníka do vyučovania v popoludňajšej zmene uviedla, že išlo o rozhodnutie z praktických dôvodov s poukazom na počet detí z Malého Slivníka prepravovaných prímestskou dopravou na základnú školu, keďže ranné spojenia využívajú aj iní občania obce Malý Slivník, nebolo možné zabezpečiť prepravu všetkých detí na dopoludňajšie vyučovanie, preto táto časť detí z obce je vzdelávaná na popoludňajšej zmene.

6. V súvislosti s posúdením dôkazného bremena vyplývajúceho z ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z., súd prvej inštancie zdôraznil, že dôkazné bremeno v sporoch, týkajúcich sa porušenia zásady rovnakého zaobchádzania nezaťažuje len a výlučne žalovanú stranu, ale aj žalobcu. Žalobca musí prioritne uniesť dôkazné bremeno týkajúce sa skutočností, z ktorých možno odvodiť, že došlo k priamej alebo nepriamej diskriminácii. Musí tvrdiť a predložiť také dôkazy, z ktorých možno dôvodne usúdiť, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo, ako aj musí súčasne tvrdiť, že pohnútkou diskriminačného konania je odlišnosť, napr. rasa či etnická príslušnosť. Až následne sa presúva dôkazné bremeno na žalovanú stranu, ktorá má právo preukazovať svoje tvrdenia, že zásadu rovnakého zaobchádzania neporušila (uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 30. apríla 2009 sp. zn. IV. ÚS 6/2009).

7. Na základe výsledkov vykonaného dokazovania súd prvej inštancie teda na záver ustálil, že dospel k jednoznačnému záveru o nedôvodnosti podanej žaloby neunesením dôkazného bremena k tvrdeniam, že rozhodnutiami žalovaných o vytvorení spoločného školského obvodu došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania. Žalobca nepreukázal, že by žalovaní uvedenými rozhodnutiami znevýhodňovali alebo by mohli znevýhodňovať rómskych žiakov v porovnaní s nerómskymi. Rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) vo veci Lavida a ostatní proti Grécku z 30. mája 2013 sťažnosť č. 79793/10, rozhodnutie Veľkého senátu vo veci Oršuš a ostatní proti Chorvátsku zo 16. marca 2010 sťažnosť č. 15766/3, týkajúce sa segregácií vo vzdelávaní, na ktoré žalobca poukázal, sa podľa názoru súdu prvej inštancie týkali iných skutkových zistení, a to, či umiestňovania rómskych detí do špeciálnych škôl, prípadne špeciálnych tried z dôvodu neznalosti úradného jazyka, preto neboli aplikovateľné pre účely právneho posúdenia, či rozhodnutiami žalovaných ako orgánov štátnej správy o určení spoločného školského obvodu došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania.

8. Námietku žalovaných týkajúcu sa nedostatku aktívnej vecnej legitimácie žalobcu v spore, súd prvej inštancie s poukazom na ustanovenie § 9a a § 10 zákona č. 365/2004 Z. z., považoval za nedôvodnú, lebo popísaným konaním žalovaných mohlo dôjsť k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania neurčitého počtu rómskych detí.

9. K namietanému nedostatku právomoci súdu vo veci konať napokon zdôraznil, že predmetom súdneho konania nebolo preskúmanie zákonnosti rozhodnutí štátnych orgánov, ale antidiskriminačný spor o porušení zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle ustanovenia § 9 a § 9a zákona č. 365/2004 Z. z., preto právomoc všeobecných súdov Slovenskej republiky je daná v súlade s ustanovením § 307 a nasl. zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok účinného od 01. júla 2016 v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“).

10. O nároku na náhradu trov konania súd prvej inštancie rozhodol v súlade s § 255 ods. 1 CSP a § 257 CSP z dôvodu existencie dôvodov hodných osobitného zreteľa, na ktoré prihliadal. Zdôraznil, že žalobca je občianskym združením, ktorého cieľom je presadzovať dodržiavanie občianskych, ľudských práv a

základných slobôd v Slovenskej republike a rozvíjať ich plnú realizáciu v súlade s ratifikovanými medzinárodnými dohovormi na ochranu ľudských práv a slobôd. V rámci svojej činnosti sa špecializuje na ochranu práv menšín a venuje sa problematike diskriminácie rómskej etnickej menšiny. Nevývíja podnikateľskú činnosť, z ktorej by tvoril zisk, ale jeho príjmy sú tvorené účelovo viazanými finančnými prostriedkami v podobe dotácií, grantov a darov z rôznych nadácií a právnických osôb, a to na konkrétne aktivity uvádzané v projektoch určených na verejnoprospešnú činnosť. Uvedené postavenie žalobcu ako občianskeho združenia na ochranu práv menšín považoval súd prvej inštancie za rozhodné pre posúdenie existencie dôvodov hodných osobitného zreteľa pre aplikáciu ustanovenia § 257 CSP, na základe ktorého nárok úspešným žalovaným výnimočne nepriznal.

11. Krajský súd v Prešove (ďalej len „odvolací súd“) rozsudkom z 20. augusta 2020 sp. zn. 16Co/21/2019 rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil v súlade s ustanovením § 387 CSP. Návrh na predloženie prejudiciálnych otázok Súdnemu dvoru Európskej únie zamietol. Stránám nárok na náhradu trov odvolacieho konania nepriznal.

12. V odôvodnení konštatoval, že súd prvej inštancie vo veci v dostatočnom rozsahu zistil skutkový stav, z ktorého vyvodil správny právny záver. Ani v priebehu odvolacieho konania sa na týchto skutkových a právnych zisteniach nič nezmenilo, preto sa odvolací súd stotožnil s náležitým a presvedčivým odôvodnením uvedeným súdom prvej inštancie. Na zdôraznenie správnosti napadnutého rozhodnutia citoval ustanovenia § 2a ods. 1, 2 a 3, § 3 ods. 1, § 11 ods. 1 a 2 zákona č. 365/2004 Z. z., § 19 ods. 1, 4, 5, 6 a 7, § 20 ods. 5 a 6, § 29 ods. 1, § 107 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z., ako aj ustanovenie § 5 ods. 1 a 2, § 6 ods. 1, 3 a 4, § 8 ods. 1, 2, 3 a 4, § 14 ods. 1, 4 a 5 písm. a/ zákona č. 596/2003 Z. z. a uviedol, že za organizáciu vzdelávania školského procesu je zodpovedný riaditeľ školy a plnenie povinnej školskej dochádzky zabezpečuje obec. Odvolací súd sa preto stotožnil s názorom súdu prvej inštancie, že absentuje príčinná súvislosť medzi vydanými rozhodnutiami žalovanými a tvrdením žalobcu o vzdelávaní rómskych detí v etnicky homogénnych triedach. K námietke týkajúcej sa hodnotenia dôkazov a prenesenia dôkazného bremena odvolací súd poukázal na nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 880/2015 z 08. októbra 2015, z ktorého relevantnú časť citoval s tým, že konštatoval, že v procese hodnotenia dôkazov súdom prvej inštancie nie je možné vytknúť svojvoľné hodnotenie dôkazov. Súd prvej inštancie správne vyhodnotil všetky dôkazy smerujúce k objektívnemu zisteniu tvrdenia žalobcu, či rozhodnutiami žalovaných došlo k diskriminácii rómskych žiakov alebo nie. Súd prvej inštancie venoval dostatočnú pozornosť dôkazom, ktoré žalobca navrhol, ako aj dôkazom, ktoré potreboval sám vykonať, majúce na zreteli otázku presunu dôkazného bremena v prípade charakteru tohto sporu. Námietku žalobcu týkajúcu sa selektívneho hodnotenia dôkazov považoval za nedôvodnú. Poukázal na právny názor vyplývajúci z uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 16/2009 z 30. apríla 2009, so zdôraznením relevantnej časti s tým, že rozhodnutia žalovaných 1/ a 2/ sa týkali určenia spoločného školského obvodu a nie organizácie vyučovania na škole, za ktorú žalovaní nezodpovedajú, a ktorá by mala mať za následok diskrimináciu zo strany označených žalovaných. Konanie žalovaných nie je v priamej príčinnej súvislosti s diskrimináciou rómskych žiakov tvrdenou žalobcom. K zriadeniu, resp. nezriadeniu vyučovania v popoludňajšej zmene pred šk. r. 2016/2017, odvolací súd uviedol, že sám žalobca poukázal na mailovú komunikáciu zo 06. novembra 2015 medzi žalobcom a riaditeľkou školy, ktorá bola prílohou žaloby, z ktorej vyplýva, že popoludňajšie vyučovanie už bolo zriadené v novembri 2015, pre potreby vzdelávania výlučne rómskych žiakov z obce Malý Slivník. Súd prvej inštancie pri hodnotení dôkazov vychádzal z výpovede riaditeľky základnej školy na pojednávaní, konanom 14. novembra 2018, ktorá po nahliadnutí do dokumentov, ktoré mala k dispozícii, následne uviedla, že popoludňajšia zmena v šk. r. 2016/2017 bola vytvorená; pred uvedeným školským rokom vytvorená nebola, lebo si vystačili s počtom tried, ktoré v tom čase mali zriadené. Žalobca na pojednávaní nespochybnil tvrdenie svedkyne (riaditeľky), preto súd prvej inštancie nepovažoval uvedené tvrdenie za sporné (§ 151 ods. 1 CSP). Odvolací súd sa stotožnil s názorom súdu prvej inštancie ohľadne posúdenia stanoviska verejnej ochrankyne práv. Konštatoval, že jej tvrdenie nepovažoval za správne, keďže z údajov uvedených v odvolaní obce Terňa proti rozhodnutiu žalovaného 1/ vyplynulo, že v šk. r. 2014/2015 bolo na prvom stupni vo vyučovacom procese 76 detí z obce Malý Slivník a tento počet sa mal naďalej zvyšovať. Zároveň z vykonaného dokazovania vyplynulo, že nultý ročník bol vytvorený len na Základnej škole Terňa, preto odvolací súd sa nestotožnil s tvrdením žalobcu, že súd tieto dôkazy odignoroval, resp. im nevenoval náležitú pozornosť. Odvolací súd nespochybnil tvrdenie žalobcu v tom, že vzdelávanie rómskych detí v etnických segregovaných

podmienkach, bez ďalšieho predstavuje porušenie zásady rovnakého zaobchádzania a štátne inštitúcie majú tzv. pozitívnu povinnosť prijímať opatrenia na odstránenie segregácie a na jej predchádzanie do budúcnosti. Tieto závery vyplývajú aj zo žalobcom poukázanej ustálenej rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva, avšak nesúhlasil so žalobcom, že daný prípad je totožný s prípadmi, na ktoré poukazoval.

13. Napokon odvolací súd poukázal na rozhodnutia EŠLP vo veci Horváth a Kiss proti Maďarsku z 29. januára 2013, ktorého skutkové okolnosti sa týkali diagnostiky a umiestnenia dvoch rómskych detí do špeciálnych tried. Obdobne bola táto otázka riešená aj v prípade D. H. a ďalší proti Českej republike z 13. novembra 2007. Zároveň poukázal aj na ďalšie rozhodnutia a to Sampanis a ďalší proti Grécku z 05. júna 2018, ďalej Lavida a ďalší proti Grécku z 30. mája 2013, Oršuš a ďalší proti Chorvátsku zo 16. marca 2010, a skonštatoval, že sa nejednalo o prípady, ktoré by boli aplikovateľné na danú vec. V závere odvolací súd podotkol, že segregácia žiakov rómskeho pôvodu je dlhodobým a Európskou úniou vyčítaným problémom Slovenskej republiky. Žalobcovi nič nebráni dohliadať tento proces výučby k subjektom, ktorých sa to priamo týka, a ktoré priamo zodpovedajú za organizáciu a riadenie vyučovacieho procesu. Aj podľa názoru odvolacieho súdu nedošlo k diskriminácii tým, že žalovaní si plnili svoju zákonnú povinnosť a rozhodnutím určili spoločný školský obvod potom, čo obec Terňa vypovedala obci Malý Slivník spoločný školský obvod. Povinná školská dochádzka vyplýva zo zákona, preto žalovaní nemali inú možnosť ako tú, že ich povinnosťou bolo reagovať na daný stav a určiť jeden spoločný školský obvod pre všetky deti z obce Malý Slivník, ako aj z obce Terňa bez rozdielu na ich pôvod a rasu. V konaní nebolo tvrdené ani preukázané, že by školský obvod bol zriadený len pre deti rómskeho pôvodu, preto predmetná vec nesúvisela s rozhodnutiami, na ktoré žalobca poukázal.

14. O nároku na náhradu trov odvolacieho konania odvolací súd rozhodol v súlade s ustanovením § 396 ods. 1 v spojení s § 255 ods. 1 CSP. V odvolacom konaní úspešným žalovaným 1/ a 2/ vznikol nárok na náhradu trov odvolacieho konania. Zhodne s právnym názorom súdu prvej inštancie v otázke rozhodovania o nároku na náhradu trov konania, odvolací súd zohľadnil existenciu dôvodov hodných osobitného zreteľa, na strane žalobcu ako občianskeho združenia na ochranu práv menšín, ktoré nevykonáva podnikateľskú činnosť, z ktorej by dosahoval zisk. Aplikáciou ustanovenia § 257 CSP úspešným žalovaným preto náhradu trov odvolacieho konania nepriznal.

15. Proti uvedenému rozhodnutiu odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca (ďalej len „dovolateľ“), ktorého prípustnosť vyvodzoval z ustanovenia § 421 ods. 1 CSP namietaním nesprávneho právneho posúdenia právnej otázky, ktorá nebola dovolacím súdom ešte vyriešená. Za nesprávne právne posúdenie žalobca považoval záver odvolacieho súdu, ktorý uzavrel, že namietané konanie, resp. nečinnosť žalovaných nemožno považovať za diskriminačné. Zároveň nesúhlasil so stotožnením sa s názorom súdu prvej inštancie, že absentuje príčinná súvislosť medzi vydanými rozhodnutiami žalovanými ohľadne školského obvodu a tvrdením žalobcu o vzdelávaní rómskych detí v etnicky homogénnych triedach. Rozhodnutia žalovaných sa týkali určenia spoločného školského obvodu a nie organizácie vyučovania na škole, za ktorú zodpovedajú žalovaní, preto nesúhlasil aj s tvrdením odvolacieho súdu, ktorý nespochybňoval jeho tvrdenia, že vzdelávanie rómskych detí v etnicky segregovaných podmienkach, bez ďalšieho predstavuje porušenie zásady rovnakého zaobchádzania a štátne inštitúcie majú tzv. pozitívnu povinnosť prijímať opatrenia na odstránenie segregácie a na jej predchádzanie do budúcnosti. Napokon žalobca nesúhlasil s hodnotením dôkazov s tým, že predovšetkým žalobcom predkladané dôkazy a označené skutočnosti nepredpokladajú prenesenie dôkazného bremena na žalovaných. V nadväznosti na uvedené žalobca tvrdil, že sudy nižších inštancií nesprávne posúdili platné právne normy, odchýlili sa od práva Európskej únie, rozhodovacej praxe Súdneho dvora Európskej únie, Európskeho súdu pre ľudské práva a medzinárodných zmlúv o ľudských právach, ktorými je Slovenská republika viazaná. Jedná sa o posúdenie právnej definície diskriminačného zaobchádzania vo forme segregácie rómskych detí vo vzdelávaní a súvisiacich inštitútov ako uplatnenie presunu dôkazného bremena v zmysle ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z. Opätovne poukázal na skutočnosť, že zodpovednosť štátnych inštitúcií za segregované vzdelávanie vyplýva okrem iného aj z ustálenej rozhodovacej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva, najmä z rozhodnutia Komory vo veci Lavida a ostatní proti Grécku z 30. mája 2013, sťažnosť č. 7973/10 a ostatných rozhodnutí, na ktoré žalobca v priebehu sporu poukazoval. Namietal, že sudy nižších inštancií na uvedené rozhodnutia neprihliadali a v rozhodnutí konštatovali, že žalobcom citované rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva sa týkajú prípadov, ktoré nie sú totožné s danou vecou. Záver

odvolacieho súdu a jeho právna kvalifikácia, že žalovaní svojím rozhodnutím o školskom obvode a nečinnosťou prijímať účinné opatrenia na odstránenie segregovaného vzdelávania rómskych detí v čisto rómskych triedach, časti z nich aj na popoludňajšej zmene a jej predchádzanie do budúcnosti nepredstavuje diskrimináciu, tak predstavuje významný odklon od ustálenej rozhodovacej praxe najmä Európskeho súdu pre ľudské práva. Segregáciu je možné v súlade s článkom 3 Medzinárodného dohovoru Organizácie spojených národov o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie kvalifikovať ako formu diskriminácie per se, ktorá vzniká tiež de facto akumuláciou osôb menšinového etnika napr. v prostredí školy bez ohľadu na to, či sa tak stalo so zlým úmyslom, či cielene alebo nie. Podľa uvedeného článku musia zmluvné štáty dohovoru taktiež predchádzať vzniku segregácie a aktívne riešiť existujúcu segregáciu. Prístup Medzinárodného dohovoru Organizácie spojených národov o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie zodpovedá štandardom Európskeho súdu pre ľudské práva, tak ako ich súd zhrnul v rozsudku Lavida a ostatní proti Grécku, na ktorý v priebehu konania poukazoval. Prípady týkajúce sa školy, ktorá bola navštevovaná prakticky iba rómskymi deťmi, hoci nebola postavená za účelom segregácie, či oddelenia rómskych detí od majority. Segregácia žiakov vyplývala jednoducho z etnického zloženia obyvateľov danej obce a oblasti, a nastavenia školských obvodov. Žiaden motív cielene diskriminovať rómske deti ich segregáciou nebol v konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva preukázaný. Tento motív však nebol pre posúdenie existencie nezákonnej segregácie dôležitý. Súd iba posudzoval, či škola fakticky bola segregovaná, teda navštevovaná iba rómskymi deťmi a či štát prostredníctvom svojich orgánov urobil dostatočne efektívne kroky k tomu, aby segregáciu odstránil. Doslova Európsky súd pre ľudské práva kvalifikoval v tomto prípade diskrimináciu ako fakticky vznikajúce oddelenie rómskych detí od ostatných, bez ohľadu na motivácie štátu alebo iných autorít, a zlyhanie štátu túto faktickú situáciu efektívne riešiť. Diskriminácia formou segregácie teda nie je chápaná ako vyplývajúca z nepriaznivého konania motivovaného etnicitou detí, ale ako nedbalosť pri predchádzaní vzniku takejto segregácie alebo zlyhanie aktívne riešiť samovoľne vzniknutú segregáciu. Pričom jednou z možností je aj nastavenie školských obvodov tak, aby sa rómske deti nekonzentrovali na jednej zo škôl. Právna interpretácia odvolacieho súdu teda podľa názoru dovolateľa je v rozpore s touto definíciou.

16. Následne dovolateľ namietal nesprávnu aplikáciu ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z., týkajúcu sa inštitútu preneseného dôkazného bremena. Podľa jeho názoru časť dôkazného bremena uniesol, oznámil súdu skutočnosť, z ktorých jednoznačne možno dôvodne usudzovať, že zásada rovnakého zaobchádzania bola porušená, pričom svoje tvrdenia v rámci konania preukázal aj listinnými dôkazmi. V konaní bolo nesporné, že na Základnej škole v Terni sa koncentrujú rómske deti, ktoré navštevujú oddelené rómske triedy, dokonca aj na popoludňajšej zmene. Tiež listinnými dôkazmi a výpoveďami svedkov bolo preukázané, že práve z dôvodu tejto situácie sa obrátila škola a jej zriaďovateľ na zodpovedné štátne inštitúcie, aby prijali účinné opatrenia na odstránenie protiprávneho stavu a jeho predchádzaniu do budúcnosti a to rozhodnutím a zrušením spoločného školského obvodu a nastavenia školských obvodov s okolitými obcami spôsobom, ktorý by vylučoval koncentráciu rómskych detí na jednej škole. Tiež odbornými posudkami preukázal, že vzdelávanie v etnicky homogénnych triedach samo osebe má negatívny dopad na jej žiakov a žiačky, ale aj majoritu a celú spoločnosť ako takú. Tieto oznámené a nesporné skutočnosti podľa názoru dovolateľa postačovali na prenesenie dôkazného bremena.

17. Podľa názoru dovolateľa, odvolací súd nesprávne pochopil právny koncept segregácie ako formy diskriminácie a povinnosti štátnych inštitúcií, vyplývajúci okrem z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, tiež zo Smernice Rady č. 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod (ďalej len „Smernica o rasovej rovnosti“) v spojení s Chartou základných práv Európskej únie. Tiež nesprávne interpretoval v tejto súvislosti súvisiaci inštitút prenesenia dôkazného bremena v antidiskriminačných sporoch. Smernicu o rasovej rovnosti, ako aj aplikáciu práva Európskej únie prostredníctvom antidiskriminačnej legislatívy je potrebné interpretovať tak, že kompetentné orgány štátu sú zodpovedné nielen za segregáciu, ktorá vznikla ich úmyselným cieľovým konaním, ale aj za segregáciu, ktorá vznikla ich nedbalosťou alebo nečinnosťou. Segregácia predstavuje sama osebe diskrimináciu a zo samotnej jej podstaty vzniká chráneným jednotlivcom ujma. Nie je preto nutné preukazovať špecifické ďalšie znevýhodnenie pre konštatovanie diskriminácie v zmysle článku 2 Smernice o rasovej rovnosti. Uvedené otázky, aj keď sú zjavne otázkami efektívnej implementácie tejto smernice neboli dosiaľ riešené

judikatúrou Súdneho dvora Európskej únie. Podľa názoru dovolateľa vyriešenie týchto otázok je pre rozhodnutie o jeho dovolaní v súlade s európskou a medzinárodnou legislatívou esenciálne.

18. V súvislosti s rozhodnutím o dovolaní, dovolateľ zároveň predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania pred Súdny dvorom Európskej únie podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie s vymedzením nasledujúcich predbežných otázok:

18.1. Postačujú skutočnosti tvrdené žalobcom v danej právnej veci na presun dôkazného bremena na žalovaných (najmä s poukazom na rozsudok Súdneho dvora Európskej únie v prípade „CHEZ Razpredelenie Bulgaria“ AD v Komisia za zashtita ot diskriminatsia zo 16. júla 2015, ods. 84, 87, 108 a 125)?

18.2. Je vzdelávanie rómskych detí v čisto rómskych triedach a časti z nich na popoludňajšom vyučovaní na Základnej škole Terňa ako dôsledok rozhodnutí, týkajúcich sa školského obvodu a nečinnosti žalovaných štátnych orgánov tak, ako to vyplýva zo skutkového stavu tohto prípadu diskrimináciou v znení Smernice Rady č. 2000/43/ES z 29. júna 2000 najmä článok 3 a jej Preambuly (s poukazom na formuláciu zákazu diskriminácie a segregácie podľa článku 3 Medzinárodného dohovoru Organizácie spojených národov o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, preambuly Charty základných práv Európskej únie a relevantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, najmä v prípade Lavida a ostatní proti Grécku rozsudok z 28. mája 2013, sťažnosť č. 7973/10, § 73)?

18.3. Ak Súdny dvor Európskej únie rozhodne, že skutkové okolnosti prípadu predstavujú diskrimináciu v zmysle Smernice o rasovej rovnosti, sú podľa tejto smernice relevantné vnútroštátne inštitúcie povinné prijať také účinné, primerané a odradzujúce opatrenia, ktoré povedú k odstráneniu diskriminácie rómskych detí a jej predchádzaniu do budúca (článok 15 Smernice o rasovej rovnosti s odkazom na rozsudok Súdneho dvora Európskej únie v prípade Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding proti Firma Feryn NV z 10. júla 2008, najmä § 35 - § 40, čl. 52 a nasl. Preambuly Charty základných práv Európskej únie a relevantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu, najmä rozsudku v prípade Horváth a Kiss proti Maďarsku z 29. januára 2009, sťažnosť č. 11146/11, § 104 - § 105 a rozsudok v prípade Lavida a ostatní proti Grécku z 28. mája 2013, sťažnosť č. 7973/10, § 73)?

19. Následne dovolateľ argumentoval tým, že Najvyšší súd Slovenskej republiky je posledným vnútroštátnym súdom, ktorý môže rozhodnúť v merite veci, keďže sa jedná o konanie iniciované na základe tzv. žaloby podľa zákona č. 365/2004 Z. z., preto je otázne, či ústavný súd v danej veci bez konkrétnych individuálnych žalobcov, vec ako neprijateľnú neodmietne. V súlade s článkom 267 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie preto vzniká Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky povinnosť predbežné otázky položiť. Záverom dovolateľ poukázal na ďalekosiahle negatívne dôsledky rozhodnutia odvolacieho súdu v spoločnosti ako takej. Zdôraznil, že v dôsledku dlhodobého zlyhávania zodpovedných štátnych inštitúcií v oblasti inklúzie znevýhodnených príslušníkov rómskej menšiny, existuje nesporne množstvo základných škôl, na ktorých sa koncentrujú rómske deti, a sú preto nútené vzdelávať ich v etnicky homogénnych školách či triedach. Uvedené je často následkom nastavenia školských obvodov, ktoré umožňujú to, že sa rómske deti koncentrujú na jednej škole, z ktorej sa postupne stáva etnicky homogénna škola. Školy a samosprávy ako zriaďovatelia sa však pri odstraňovaní tohto nezákonného stavu bez aktívnej podpory štátu a jeho inštitúcií nezaobídu. Dovolateľ podotkol, že na uvedené poukazovala v konaní pre súdmi nižších inštancií aj verejná ochrankyňa práv, avšak súdy nižších inštancií sa s jej názorom nestotožnili. Podľa názoru dovolateľa rozhodnutia súdov nižších inštancií predstavujú nebezpečný odkaz štátnym inštitúciám, že nie sú zodpovedné za segregované vzdelávanie rómskych detí a nemajú povinnosť ho prijímaním i účinných opatrení odstraňovať, či mu predchádzať, čo považoval za neprípustné. Štátne inštitúcie majú pozitívnu povinnosť odstraňovať diskrimináciu a predchádzať jej tak svojím rozhodnutím. Navrhol dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zmeniť a žalobe vyhovieť alternatívne zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie. Uplatnil si nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

20. Žalovaný 1/ sa k doručenému dovolaniu žalobcu písomne nevyjadril.

21. Žalovaný 2/ v písomnom vyjadrení k dovolaniu nesúhlasil s jeho obsahom. Uviedol, že žalobca uvádza ako jeden z dovolacích dôvodov ustanovenie § 421 písm. a/ CSP, lebo odvolací súd sa pri vyriešení právnej otázky mal odkloniť od iných súdov a skutočností, ktoré žalobca uviedol v dovolaní sa týkali najmä odklonu o d práva Európskej únie, rozhodovacej praxe Súdneho dvora Európskej únie, Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj medzinárodných zmlúv o ľudských právach, ktorými je

Slovenská republika viazaná. Podľa názoru žalovaného 2/ predmetný dovolací dôvod v tomto prípade nie je daný. Vo vzťahu k dovolaciemu dôvodu v zmysle ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP žalovaný 2/ podotkol, že dovolacie dôvody podľa § 421 ods. 1 písm. a/ a písm. b/ CSP sa však navzájom vylučujú, pretože nemôžu byť dané obidva dovolacie dôvody súčasne. Bez ohľadu na uvedené k uplatnenému dovolaciemu dôvodu v zmysle ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ CSP, následne citoval článok 3 a článok 1 ods. 1 Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (Výhláška ministra zahraničných vecí o Medzinárodnom dohovore a odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie č. 95/1974 Zb.) a dôvodil, že v predmetnom dohovore sa nenachádza formulácia v uvedenom dovolaní t. j., že segregáciu je možné kvalifikovať ako formu diskriminácie per se, ktorá vzniká tiež de facto akumuláciou osôb menšinového etnika, napr. v prostredí školy, bez ohľadu na to, či sa tak stalo so zlým úmyslom, či cielene alebo nie. Z tohto dôvodu navrhol dovolaciemu súdu, aby na uvedenú argumentáciu neprihliadal. Zdôraznil, že v predmetnom dohovore rasová diskriminácia je definovaná ako akékoľvek rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie založené na rase, farbe pleti, rodovom alebo národnostnom alebo etnickom pôvode, ktorého cieľom alebo následkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznania, používania alebo uskutočňovania ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti v politickej, hospodárskej, sociálnej, kultúrnej alebo v ktorejkoľvek inej oblasti verejného života. Podľa názoru žalovaného 2/ segregácia rómskych detí v danom prípade nebola preukázaná a otázka posudzovania právnej definície diskriminačného zaobchádzania vo forme segregácie rómskych detí vo vzdelávaní je bezpredmetná. Z tohto dôvodu považoval za bezpredmetné všetky tvrdenia žalobcu uvedené v dovolaní, akokoľvek súvisiace s konštatovaním segregácie na Základnej škole s materskou školou v Terni, údajne zapríčinenou rozhodnutiami žalovaných, týkajúcich sa zriadenia spoločného školského obvodu. K namietanej otázke presunu dôkazného bremena na žalovaného následne uviedol, že táto otázka bola v rozhodovacej praxi už vyriešená, a to napr. v uznesení z 21. januára 2009 sp. zn. 3Cdo/171/2008, z ktorej citoval relevantnú časť s tým, že zdôraznil, že sudy nižších inštancií pri posudzovaní, či v danej veci došlo k presunu dôkazného bremena na žalovaných postupovali v súlade s rozhodnutiami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, s nálezom Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 880/2015 z 08. októbra 2015, a s nálezom Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. IV. ÚS 16/09 z 30. apríla 2009, ako aj s rozhodovacou praxou Európskeho súdu pre ľudské práva, rozhodovacou praxou súdov Slovenskej republiky a príslušnou antidiskriminačnou legislatívou. Posúdenie otázky prenesenia dôkazného bremena súdmi nižších inštancií v danej veci považoval za správne. Bez ohľadu na uvedené, vyslovil, že žalovaní v konaní riadne splnili povinnosť znášať svoje dôkazné bremeno, o čom svedčí rozsudok, ako aj obsah spisu. Z tohto dôvodu nepovažoval dovolanie za prípustné, preto nie je potrebné ani skúmať dôvod dovolania podľa ustanovenia § 432 ods. 1 CSP, t. j. či rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci, ktoré považoval za správne, presvedčivé, ako aj dovolaním napadnuté rozhodnutie za náležité odôvodnené. K návrhu na začatie prejudiciálneho konania žalovaný 2/ uviedol, že otázky žalobcu nespĺňajú znaky prejudiciálnych otázok podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a sú v rozpore s o zákonmi príslušnej európskej judikatúry. Vymedzenú otázku uvedenú pod bodom 1/ v dovolaní považoval za neurčitú, lebo z nej nie je zrejmé, ktoré konkrétne skutočnosti tvrdené žalobcom majú postačovať na presun dôkazného bremena na žalovaného. K uvedenému rozsudku Súdneho dvora Európskej únie k tejto otázke, žalovaný 2/ zdôraznil, že body 84, 87, 108 a 125 rozsudku „Bulgaria“ sa netýkajú presunu dôkazného bremena, preto odkaz na uvedené časti považoval za zmätočné. Vyslovil, že uvedené rozhodnutie „Bulgaria“ sa týka iných skutkových okolností ako v danej veci, preto nebolo podľa názoru žalovaného 2/ aplikateľné na daný prípad. K otázke 2/ uvedenej v návrhu uviedol, že cieľom uvedenej otázky nie je, aby Súdny dvor Európskej únie sa vyjadril k výkladu zmluvy Európskeho spoločenstva a aktov prijatých inštitúciami Európskeho spoločenstva, ale aby rozhodol konkrétny spor, ktorý je vo výlučnej kompetencii vnútroštátneho súdu. Súdny dvor Európskej únie neuplatňuje výklad únieového práva na skutkový stav vo veci samej, je to úloha vnútroštátneho súdu, preto nerozhoduje o skutkových otázkach týkajúcich sa veci samej. Aj keď adresátom prejudiciálnej otázky nie je svedok, uvedená otázka má charakter klamlivej a sugestívnej otázky. Skutočnosti v nej uvedené nezodpovedajú zistenému skutkovému stavu vyplývajúcemu z rozsudkov súdov nižších inštancií. Navyše uvedená otázka zároveň navádza aj odpoveď, ktorá v nej už je obsiahnutá. Rozsudok ESEP vo veci Lavida a ostatní proti Grécku z 28. mája 2013, sťažnosť č. 7973/10, nepovažoval za relevantný na posúdenie v danej veci. Vo vzťahu k tretej otázke žalovaný 2/ vyslovil, že jej formulácia i zodpovedanie nepatrí do kompetencie Súdneho

dvora Európskej únie. Je to otázka, ktorú môže posudzovať výlučne vnútroštátny súd a navyše opatrenia nie sú žalobcom žiadnym spôsobom špecifikované. Napokon poukázal na rozhodnutie všeobecného súdu (Okresného súdu Bratislava III, sp. zn. 21C/697/2015 zo 06. februára 2015), týkajúce sa obdobnej veci s tým, že v závere podotkol, že vymedzené otázky žalobcom nespĺňajú podmienky prejudiciálnych otázok uvedených v prvom odseku článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, preto nie je dôvod, aby sa súd obrátil s otázkami žalobcu na Súdny dvor Európskej únie. Napokon v závere dodal, že daná vec sa týka výlučne spoločného školského obvodu pre Základnú školu s materskou školou Terňa a nie iných základných škôl a výrok rozsudku zaväzuje výlučne strany sporu. Tvrdenia žalobcu uvedené v bodoch 26. a 27. dovolania, preto považoval za irelevantné. Zdôraznil, že odvolací súd v napadnutom rozsudku neuviedol, že segregácia je zákonná, ale že súd prvej inštancie dospel k záveru, že segregácia v danej veci nebola preukázaná, preto odmietol tvrdenia žalobcu, že rozsudok obsahuje nebezpečný odkaz schvaľujúci segregáciu. Navrhol dovolanie odmietnuť alebo zamietnuť; nepredložil Súdnemu dvoru Európskej únie návrh na začatie prejudiciálneho konania.

22. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) príslušný na rozhodnutie o dovolaní (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana sporu, v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) po preskúmaní, či dovolanie obsahuje zákonom predpísané náležitosti (§ 428 CSP) a či sú splnené podmienky podľa § 429 CSP v rámci dovolacieho prieskumu dospel k záveru, že dovolanie je nielen procesne prípustné, ale aj dôvodné.

23. Právo na súdnu ochranu nie je absolútne a v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha určitým obmedzeniam. Toto právo, súčasťou ktorého je bezpochyby tiež právo domôcť sa na opravnom súde nápravy chýb a nedostatkov v konaní a rozhodovaní súdu nižšieho stupňa, sa v civilnoprávnom konaní zaručuje len vtedy, ak sú splnené všetky procesné podmienky, za splnenia ktorých civilný súd môže konať a rozhodnúť o veci samej. Platí to pre všetky štádiá konania, vrátane dovolacieho konania (I. ÚS 4/2011).

24. Dovolanie nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný (procesnými stranami ani samotným dovolacím súdom) ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu. Otázka posúdenia, či sú alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci najvyššieho súdu (m. m. napr. IV. ÚS 35/02, II. ÚS 324/2010, III. ÚS 550/2012).

25. Podľa § 419 CSP proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné sú vymenované v § 420 a § 421 CSP.

26. Podľa § 421 ods.1 CSP dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a) pri riešení ktorej sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c) je dovolacím súdom, rozhodovaná rozdielne.

27. Podľa § 432 CSP dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia.

28. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávnym právnym posúdením veci je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych záverov vyvodil nesprávne právne závery.

29. Ak dovolateľ vyvodzuje prípustnosť dovolania z ustanovenia § 421 CSP, má viazanosť dovolacieho súdu dovolacími dôvodmi (§ 440 CSP) kľúčový význam v tom zmysle, že posúdenie prípustnosti dovolania závisí od toho, ako dovolateľ sám vysvetlí (konkretizuje a náležite doloží), že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia dovolateľom vymedzenej právnej otázky, a že sa jedná o prípad, na ktorý sa vzťahuje toto ustanovenie. Zároveň platí, že nastolená právna otázka, ktorá nebola doposiaľ vyriešená dovolacím súdom, musí byť rozhodujúca (kľúčová) pre rozhodnutie vo veci samej. Dovolací súd je viazaný iba vymedzením dovolacieho dôvodu a právnou otázkou, od ktorej záviselo rozhodnutie

odvolacieho súdu, ktoré považuje dovolateľ za nesprávne, nie však už určením, pod ktorý prípad prípustnosti riešenia (§ 421) táto otázka spadá. Takéto riešenie významovo nespadá pod vymedzenie dovolacieho dôvodu (§ 432 ods. 2 CSP); výpočet dôvodov uvedených v ustanovení § 421 ods. 1 CSP je taxatívny. Všetky dôvody prípustnosti dovolania, ktoré nie sú vymenované v tomto ustanovení, sa vzťahujú výlučne na právnu otázku, riešenie ktorej viedlo k právnym záverom vyjadreným v rozhodnutí odvolacieho súdu. Táto otázka má byť vymedzená tak, aby odpoveď na ňu priniesla vyriešenie právneho problému, a zároveň aby jej právne posúdenie odvolacím súdom prinieslo všeobecné riešenie tej istej typovej právnej situácie.

30. V preskúmvanej veci podstata dovolacej argumentácie spočívala v namietaní nesprávneho právneho posúdenia právnej otázky, ktorá nebola dovolacím súdom ešte vyriešená (v čase podaného dovolania) a to právnej definície diskriminačného zaobchádzania vo forme segregácie rómskych detí vo vzdelávaní a súvisiacich inštitútov ako uplatnenie presunu dôkazného bremena v zmysle ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z.; ako aj v namietaní nesprávneho posúdenia právneho konceptu segregácie ako formy diskriminácie a povinností štátnych inštitúcií, vyplývajúcich z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, zo Smernice o rasovej rovnosti v spojení s Chartou základných práv Európskej únie.

31. V rámci dovolacieho prieskumu skúmania procesnej prípustnosti vymedzeného dovolacieho dôvodu v zmysle ustanovenia § 432 ods. 2 CSP, v danom v prípade pre posúdenie prípustnosti dovolania v súvislosti s namietaným nesprávnym právnym posúdením veci bola kľúčovou a teda rozhodnou otázkou otázka posúdenia inštitútu prenesenia dôkazného bremena v antidiskriminačných sporoch v zmysle ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z., a právneho konceptu segregácie rómskych detí vo vzdelávaní. Pojem „vyriešená právna otázka“ nemožno vnímať ako „už raz riešená otázka“, ale ako „otázka vyriešená ustálené“, teda, že ohľadom právnej otázky existuje ustálená prax dovolacieho súdu (I. ÚS 51/2020, I. ÚS 115/2020, I. ÚS 92/2023).

32. Z hľadiska prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP má určujúci význam vymedzenie „právnej“ otázky, ktorá dovolacím súdom ešte nebola riešená. Dôvod prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP predpokladá, že právnu otázku kľúčovú pre rozhodnutie vo veci samej dovolací súd doposiaľ neriešil a je daná potreba, aby dovolací súd ako najvyššia súdna autorita túto otázku vyriešil a s právnym posúdením veci odvolacím súdom dovolateľ nesúhlasí.

33. Najvyšší súd v rozsudku sp. zn. 5Cdo/102/2020 z 15. decembra 2022 (v skutkovo obdobnej veci) konštatoval porušenie zásady rovnakého zaobchádzania vzdelávania rómskych detí v etnicky homogénnej škole situovanej v blízkosti marginalizovanej rómskej komunity, ktoré bez ďalšieho predstavuje porušenie zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod.

34. V danom prípade nastolené právne otázky dovolateľom ešte neboli v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu vyriešené ustálené, preto dovolací súd po konštatovaní prípustnosti dovolania v zmysle ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b) CSP, jeho vymedzením v súlade s náležitostami vyplývajúcimi z ustanovenia § 432 ods. 2 CSP, pristúpil k meritórnemu posúdeniu dôvodnosti podaného dovolania.

35. Podľa § 2 ods. 1 až 3 zákona č. 365/2004 Z. z. dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

Pri dodržiavaní zásady rovnakého zaobchádzania je potrebné prihliadať aj na dobré mravy na účely rozšírenia ochrany pred diskrimináciou.

Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva aj v prijímaní opatrení na ochranu pred diskrimináciou.

36. Podľa § 11 ods. 1 a 2 zákona č. 365/2004 Z. z. konanie vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania sa začína na návrh osoby, ktorá namieta, že jej právo bolo dotknuté porušením zásady rovnakého zaobchádzania (ďalej len „žalobca“). Žalobca je povinný v návrhu označiť osobu, o ktorej tvrdí, že porušila zásadu rovnakého zaobchádzania (ďalej len „žalovaný“).

Žalovaný je povinný preukázať, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania, ak žalobca oznámi súdu skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo.

37. Citované ustanovenie § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z. predstavuje zásadnú odchýlku konania vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania od klasického sporového súdneho konania v oblasti dokazovania. Táto odchýlka sa týka preneseného dôkazného bremena zo žalobcu na žalovaného. V klasickom sporovom súdnom konaní sa uplatňuje zásada *actori incumbit probatio*, čo znamená, že dôkazné bremeno postihuje zásadne vždy toho, kto niečo tvrdí. V zmysle danej zásady žalobca musí tvrdiť rozhodujúce skutočnosti o porušení alebo ohrození jeho subjektívneho práva (ide o povinnosť tvrdenia a bremeno tvrdenia, ktoré spočíva na žalobcovi, žalovaný sa v spore len bráni tým, že uvádza na svoju obranu tvrdenia, ktoré, samozrejme, závisia od tvrdení, ktoré uviedol žalobca); označiť, a ak je to možné, aj predložiť dôkazy preukazujúce jeho tvrdenia (v danom prípade ide o dôkaznú povinnosť, resp. dôkazné bremeno). Ak žalobca neoznačí alebo nepredloží relevantné dôkazy, ktoré podporujú jeho tvrdenia, súd v zásade nemusí z vlastnej iniciatívy vyhľadávať a predkladať dôkazy, a rozhodne spor na základe tých dôkazov, ktoré mu predložia sporové strany.

38. V rámci únieového práva bol princíp preneseného dôkazného bremena vygenerovaný Súdny dvorom Európskej únie podľa jeho judikatúry ako princíp, ktorý odráža potrebu efektívneho uplatňovania princípu rovnosti. Potreba preneseného dôkazného bremena vychádza z charakteru antidiskriminačných sporov, predovšetkým z toho, že diskriminácia sa len zriedka deje otvorene, väčšinou o nej neexistujú priame dôkazy a žalobca spravidla nedisponuje dostatkom informácií, ktorými by mohol bez akýchkoľvek pochybností preukázať existenciu diskriminácie, resp. porušenia zásady na rovnaké zaobchádzanie. Princíp preneseného dôkazného bremena bol po etablovaní v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie premietnutý do osobitnej smernice - smernica Rady 97/80/ES z 15. decembra 1997 o dôkaznom bremene v prípadoch diskriminácie na základe pohlavia, neskôr bol tento princíp zakotvený aj v neskorších antidiskriminačných smerniciach č. 2000/43/ES, č. 2000/78/ES, č. 2002/73/ES, č. 2006/54/ES. Prenesenie dôkazného bremena na štát v prípade antidiskriminačných sporov bolo potvrdené aj rozhodovacou praxou Súdneho dvora Európskej únie napr. vo veci C-381/99 Susanna Brunnhofer proti Bank der österreichischen Postsparkasse AG, alebo vo veci C-109/88 Faglige Voldgiftsret proti Dánsku, v ktorých vyslovil, že osoba, ktorá tvrdí, že bola diskriminovaná, musí najprv doložiť skutočnosti, na základe ktorých možno usudzovať, že došlo k diskriminácii. Posúdenie skutočností, z ktorých možno usudzovať, že došlo k diskriminácii, je záležitosťou vnútroštátnych súdnych orgánov v súlade s vnútroštátnym právom alebo praxou, avšak žalovaný musí preukázať, že rozdielne zaobchádzanie zodpovedalo skutočnej potrebe konania a bolo primerané a nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného záujmu (m. m. vec C-171/88 Ingrid Rinner-Kühn proti FWW Spezial-Gebäudereinigung GmbH & Co. KG.).

39. V antidiskriminačných sporoch slovenský zákonodarca transponovaním európskych antidiskriminačných smerníc obrátil dôkazné bremeno a vo väčšej miere ním zaťažil žalovaného. Vychádzajúc z článku 8 Smernice o rasovej rovnosti, ktorá bola implementovaná do zákona č. 365/2004 Z. z., členské štáty boli povinné prijať v súlade so svojimi právnymi systémami nevyhnutné opatrenia, aby akonáhle sa osoba cíti poškodená nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania a predloží súdu alebo inému príslušnému orgánu skutočnosti nasvedčujúce tomu, že došlo k priamej alebo k nepriamej diskriminácii, prislúchalo žalovanému preukázať, že nedošlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania.

40. Právo na vzdelanie je zakotvené v Dohovore proti diskriminácii v oblasti vzdelávania, ktorý bol prijatý na pôde Organizácie Spojených národov v roku 1960; v zmysle článku 1 uvedeného dohovoru sa diskrimináciou vo vzdelávaní rozumie akékoľvek rozlišovanie, vylučovanie, obmedzovanie alebo zvýhodňovanie, ktoré je založené na rase, farbe pleti, pohlaví, jazyku, náboženstve, politickom a inom názore, národnostnom a sociálnom pôvode, ekonomických podmienkach a inom pôvode, a ktorého zámer alebo dôsledok je znemožnenie alebo obmedzenie rovnakého zaobchádzania vo vzdelávaní, a to predovšetkým: a) zamedzenie prístupu k vzdelaniu akéhokoľvek typu a stupňa akejkoľvek osobe alebo skupine osôb, b) poskytovanie vzdelávania nižšieho štandardu akejkoľvek osobe alebo skupine osôb, c) zriaďovanie alebo udržiavanie oddelených vzdelávacích systémov alebo inštitúcií pre osoby alebo skupiny osôb alebo d) vytváranie podmienok pre akúkoľvek osobu alebo skupinu osôb, ktoré sú nezlučiteľné s dôstojnosťou človeka (čl. 1). Podstatou základného práva na vzdelanie je právo na prístup ku vzdelaniu, preto v zásade všetky zákonom ustanovené zásahy smerujúce k obmedzeniu prístupu ku vzdelaniu vyvolávajú ústavné pochybnosti a vyžadujú starostlivé posúdenie. Právo na vzdelanie, ktorého kľúčovou súčasťou je právo na prístup ku vzdelaniu, nemá charakter absolútneho práva, t. j.

zákonodarca ho môže obmedziť, ale len za podmienky, že ide o také obmedzenia, ktoré dbajú na jeho podstatu a zmysel a sú použité len na ustanovený legitímny cieľ (Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 11/2013 z 22. októbra 2014).

41. Z okolností preskúmvanej veci vyplýva, že dovolateľ v konaní spolu so žalobným návrhom predložil listinné dôkazy na preukázanie jeho tvrdení (v spise na č. l. 12 až 54), ako aj v priebehu konania a vykonávania dôkazov predkladal jemu dostupné dôkazy na preukázanie tvrdeného porušenia zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, vrátane sociálno-psychologického posudku K. K., či odborného stanoviska O. K., z ktorých okrem iného vyplýva, že segregácia a nerovnaké zaobchádzanie majú vo všeobecnosti negatívny vplyv na kognitívny vývin stigmatizovaných detí vrátane rómskych. Pre segregované školy je totiž typické, že učitelia vzdelávací potenciál dehumanizovaných detí podceňujú a kladú na nich príliš nízke nároky, čím sa nevytvárajú optimálne podmienky pre vývin ich kognitívnych schopností. Segregované vzdelávanie udržiava predsudky voči rómskemu etniku, zvyšuje nedôveru a nepriateľstvo medzi majoritným a rómskym etnikom, poškodzuje kognitívny a morálny vývin rómskych detí, ako aj morálny vývin majoritných detí a rómskym deťom spôsobuje psychické a emocionálne problémy, ako ich a j obmedzuje v ďalších vzdelávacích možnostiach. Zároveň dovolateľ na podporu svojich tvrdení poukazoval aj na aktuálnu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, týkajúcu sa rasovej diskriminácie a segregácie.

42. Antidiskriminačné spory je potrebné vo všeobecnosti považovať za náročné na dokazovanie, a to hlavne vo fáze hodnotenia vykonaných dôkazov. Dôvodom je práve špecifikum rozloženia dôkazného bremena zakladajúce sa na povinnosti žalobcu oznámiť súdu skutočnosť, z ktorých možno dôvodne usudzovať (teda nie bez pochybností ustáliť), že k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania došlo. Úvaha súdu, či v konkrétnom prípade žalobca dôkazné bremeno uniesol a založil tým presun dôkazného bremena na žalovaného musí vyplývať zo starostlivo zvážení všetkých skutkových individuálnych okolností prípadu, teda prihliadanie na všetko, čo počas konania vyšlo najavo (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 01. decembra 2015 sp. zn. III. ÚS 90/2015).

43. Zákaz diskriminácie je jednou zo základných zásad právneho štátu, ako aj je neodmysliteľnou súčasťou každého demokratického právneho poriadku. Nepriama diskriminácia sa vyznačuje konaním alebo opomenutím založeným na zdanlivo neutrálnom pravidle, ktoré znevýhodňuje konkrétnu osobu alebo skupinu osôb oproti iným osobám, pričom znevýhodnenie nie je objektívne odôvodnené legitímnym cieľom a zároveň primeranými alebo nevyhnutnými prostriedkami. Pojem zdanlivo neutrálne ustanovenie, kritérium či prax, je treba vnímať v spojení s tým, či ide o také ustanovenie, kritérium či opatrenie, ktoré je formulované tak, že by ani na prvý pohľad ani odvodené nemalo viesť k rozlišovaniu na základe niektorého z zakázaných diskriminačných dôvodov, napriek tomu však, ale jeho aplikácia má v skutočnosti neprimerane nepriaznivý a znevýhodňujúci dopad na túto skupinu (rozsudok ESĽP vo veci CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD v. Komisia za zashtita ot diskrimintsia, C-83/14 bod. 76). Na rozdiel od diskriminácie priamej, nevyžaduje sa úmysel alebo motív, ide o faktickú diskrimináciu, ku ktorej dochádza v dôsledku určitého rozhodnutia, opatrenia, praxe založenej na neutrálnom kritériu za predpokladu, že odlišné zaobchádzanie nie je objektívne odôvodnené legitímnym cieľom, prípadne prostriedkami, ktoré vedú k jeho dosiahnutiu, nie sú vhodné, nevyhnutné a primerané.

44. Segregačné zaobchádzanie z dôvodov rasy či etnického pôvodu je právne neprípustné, a to obzvlášť vtedy, ak ide o porušenie práva na rovnaké zaobchádzanie, porušenie rovnosti v dôstojnosti a v právach, resp. ak je segregácia dôsledkom diskriminácie, a to v súvislosti s realizáciou základného práva na vzdelanie. Segregácia je zvláštna forma diskriminácie spočívajúcej v systematickom oddeľovaní príslušníkov určitej skupiny zakázaným diskriminačným dôvodom, a to aj pri absencii pojmu segregácie ako zákonom výslovne uznannej zakázanej formy diskriminácie. Segregácia bráni integrácii menšín a posilňuje stereotypy a rasizmus. Sama osebe spôsobuje ujmu, pretože ochudobňuje obeť o výhody začlenenia do spoločnosti a spoločných interakcií s príslušníkmi ďalších skupín a prehlbuje sociálno-kultúrne znevýhodnenie. Segregácia všeobecne spočíva v odlišovaní a oddeľovaní určitých osôb alebo skupín podľa najrôznejších kritérií či znakov (rasy, etnicity, pohlavia, veku, majetku a pod.), a to v rôznych oblastiach ľudskej činnosti.

45. Problematiku rasovej diskriminácie a segregácie osobitne v spojení s realizáciou práva na vzdelanie riešil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „ESĽP“), a to napr. v rozsudku z 05. júna 2008 vo veci Sampanis a ostatní proti Grécku, č. 32526/05, v rozsudku veľkého senátu zo 16. marca 2010 vo veci Oršuš a ostatní proti Chorvátsku, č. 15766/03, v rozsudku z 11. decembra 2012 vo veci Sampani a

ostatní proti Grécku, č. 59608/09, v rozsudku z 29. januára 2013 vo veci Horváth a Kiss proti Maďarsku, č. 11146/11, v rozsudku z 30. mája 2013 vo veci Lavid a ostatní proti Grécku, č. 7973/10, v rozsudku veľkého senátu z 13. novembra 2007 vo veci D. H. a ostatní proti Českej republike, sťažnosť č. 57325/00. Napríklad v rozsudku veľkého senátu vo veci D. H. a ostatní proti Českej republike Európsky súd pre ľudské práva v bode 176. vyslovil, že „Diskriminácia založená okrem iného na etnickom pôvode určitej osoby je formou rasovej diskriminácie. Ide o obzvlášť zavrhnutiahodnú diskrimináciu, ktorá vzhľadom k svojim nebezpečným následkom vyžaduje od úradov mimoriadnu ostražitosť a ráznu reakciu. Úrady preto musia využívať všetky prostriedky k potieraniu rasizmu a posilňovať tak demokratické poňatie spoločnosti, kde rôznorodosť nie je vnímaná ako hrozba, ale ako bohatstvo. Súd tiež rozhodol, že v súčasnej demokratickej spoločnosti budovanej na princípe plurality a rešpektu k rozličným kultúram nemôže byť rozdielne zaobchádzanie, ktoré je založené výlučne alebo v rozhodujúcej miere na etnickom pôvode osoby, objektívne odôvodnené.“ Vo veci Oršuš a ostatní proti Chorvátsku uviedol, že umiestnenie detí v separovanej triede by malo byť prijaté len vtedy, ak je to absolútne nevyhnutné, vždy na základe objektívneho a komplexného testovania, na čo najkratší možný čas (bod 159. a 165.). Naopak Európsky súd pre ľudské práva odmietol ako objektívne zdôvodnený legitímny cieľ, ak sú vytvárané výhradne rómske verejné školy pri rezignácii na akékoľvek antisegregačné opatrenia, a to i vtedy, ak na strane štátu nebol zistený žiadny diskriminačný zámer a ak príčinou výsledného stavu boli protesty zo strany rodičov nerómskych žiakov (rozsudok ESLP vo veci Lavid a ostatní proti Grécku bod 72.).

46. Pokiaľ diskriminácia formou segregácie rómskych detí je v rozhodovacej praxi Európskeho súdu pre ľudské práva definovaná ako fakticky vznikajúce oddelenie rómskych detí od ostatných, bez ohľadu na motivácie štátu alebo iných autorít, a zlyhanie štátu túto faktickú situáciu efektívne riešiť; potom v súvislosti s jej posudzovaním je rozhodujúce, či prijaté opatrenia orgánu štátu na zabezpečenie rovnakého prístupu k vzdelaniu sledovali legitímny cieľ na odstránenie protiprávneho stavu a jeho predchádzaniu do budúcnosti (§ 2 ods. 2 a 3 zákona č. 365/2004 Z. z.). Či k dosiahnutiu legitímneho cieľa boli použité vhodné, nevyhnutné a primerané opatrenia treba posúdiť vždy vo vzťahu ku konkrétnym okolnostiam daného prípadu. Rozhodujúce je však to, či tento cieľ nebolo možné dosiahnuť inými nástrojmi, ktoré by menej zasahovali do práva na rovnaké zaobchádzanie, teda aby opatrením neboli neprimerane dotknuté oprávnené záujmy znevýhodnených osôb.

47. Podľa názoru dovolacieho súdu v danom prípade dovolateľ v dostatočnom rozsahu nielen tvrdil, ale aj predložil relevantné dôkazy na preukázanie ním tvrdených skutočností, ktorých posúdením bolo možné dospieť k záveru o unesení dôkazného bremena v antidiskriminačnom spore, a tým zároveň jeho prenesenia na žalovaných. Interpretácia ustanovenia § 11 ods. 2 zákona č. 365/2004 Z. z. súdmi nižších inštancií bola v rozpore s judikatúrou ESLP, ktorý k otázke prenesenia dôkazného bremena sformuloval stanovisko, v zmysle ktorého na preukázanie nepriamej diskriminácie a presunu dôkazného bremena je nevyhnutné uviesť skutočnosti, z ktorých možno vyvodiť diskrimináciu dôkazom prima facie, následne sa dôkazné bremeno presúva na žalovaného, aby preukázal, že k diskriminácii nedošlo.

48. V danom prípade súdy nižších inštancií nesprávne zhodnotili rozhodujúce uvádzané skutkové tvrdenia dovolateľa vyplývajúce zo žalobného návrhu i z predložených a napokon i z vykonaných dôkazov, s konštatovaním o nespĺnení dôkaznej povinnosti žalobcu. Dovolací súd preto konštatuje, že dovolateľ dôvodne namietal jeho nesprávne právne posúdenie a tým aj nesprávne rozhodnutie vo veci samej.

49. Vzhľadom na vyššie uvedené dôvody dovolací súd považoval dovolanie za dôvodné, preto napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu v potvrdzujúcom výroku, v súvisiacom výroku o trovách konania, ako aj rozsudok súdu prvej inštancie zrušil v súlade s ustanovením § 449 ods. 1 a 2 CSP, lebo nápravu nemožno dosiahnuť iba zrušením rozhodnutia odvolacieho súdu a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

50. V ďalšom konaní je úlohou súdu prvej inštancie opätovne posúdiť, či vydanými opatreniami žalovaných došlo k porušeniu zásady rovnakého zaobchádzania a tým tvrdenej segregácii rómskeho etnika v súvislosti s realizáciou práva na vzdelanie.

51. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

52. O trovách dovolacieho konania a trovách pôvodného konania rozhodne súd prvej inštancie v novom rozhodnutí vo veci samej (§ 453 ods. 3 CSP).

53. Podľa článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, Súdny dvor Európskej únie má právomoc vydať rozhodnutie o prejudiciálnych otázkach, ktoré sa týkajú: a) výkladu zmlúv; b) platnosti a výkladu aktov inštitúcií, orgánov alebo úradov alebo agentúr Únie. Ak sa takáto otázka položí v konaní pred vnútroštátnym súdnym orgánom a tento orgán usúdi, že rozhodnutie o nej je nevyhnutné pre vydanie jeho rozhodnutia, môže sa obrátiť na Súdny dvor Európskej únie, aby o nej rozhodol. Ak sa táto otázka položí v konaní pred vnútroštátnym súdnym orgánom, proti ktorému rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je tento súdny orgán povinný obrátiť sa na Súdny dvor Európskej únie. Túto povinnosť požiadať o vydanie rozhodnutia o predbežnej otázke nemožno vykladať absolútne, t. j. že vnútroštátny súdny orgán má vždy a za akýchkoľvek okolností povinnosť požiadať o vydanie rozhodnutia o predbežnej otázke v zmysle článku 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

54. K otázke povinnosti vnútroštátneho súdneho orgánu predložiť predbežnú otázku sa vyjadril Súdny dvor Európskej únie vo veci C-283/81 CILFIT, v ktorom uviedol, že „článok 177 tretí odsek Zmluvy Európskeho hospodárskeho spoločenstva (teraz článok 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) sa má vykladať v tom zmysle, že súd, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je povinný obrátiť sa na Súdny dvor, ak sa v spore pred týmto súdom položí otázka týkajúca sa práva Spoločenstva, s výnimkou prípadov, keď skonštatuje, že položená otázka nie je relevantná alebo Súdny dvor už podal výklad sporného ustanovenia Spoločenstva alebo, že správne uplatnenie práva Spoločenstva je také jednoznačné, že neexistujú o tom rozumné pochybnosti, pričom existenciu tejto možnosti treba posúdiť na základe charakteristík práva Spoločenstva, osobitných ťažkostí spojených s jeho výkladom a nebezpečenstva rozdielnej judikatúry v rámci Spoločenstva“.

55. Na základe uvedeného dovolací súd návrh na začatie prejudiciálneho konania pred Súdnym dvorom Európskej únie k vymedzeným predbežným otázkam uvedeným v bode 18.1. a 18.2. tohto rozhodnutia, týkajúcim sa posúdenia princípu prenesenia dôkazného bremena, ktorý bol etablovaný judikatúrou Súdného dvora Európskej únie, opakovane riešený Európskym súdom pre ľudské práva, ktoré rozhodnutia boli dovolacím súdom aplikované v danej veci, nepovažoval za dôvodný. Vzhľadom na zrušenie dovolaním napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, posúdenie predbežnej otázky uvedenej v bode 18.3., dovolací súd považoval v danom štádiu konania za predčasné. Z týchto dôvodov preto návrh ako nedôvodný zamietol.

56. V priebehu dovolacieho konania žalobca podaním zo 17. februára 2023 písomne oznámil, že zákonom č. 271/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 596/2003 Z. z.“), došlo s účinnosťou od 01. januára 2022 k zriadeniu regionálnych úradov školskej správy ako orgánov miestnej školskej správy v sídle každého kraja, ktoré ako samostatné právne subjekty od tohto termínu budú vykonávať doterajšiu agendu odborov školstva školských úradov v sídle kraja. Navrhol pokračovať v konaní s právnym nástupcom žalovaného 1/ Regionálnym úradom školskej správy v Prešove, Tarasa Ševčenka 3927/11.

57. Podľa § 438 ods. 1 a 2 CSP na konanie na dovolacom súde sa primerane použijú ustanovenia o konaní pred súdom prvej inštancie, ak tento zákon neustanovuje inak. Na dovolacie konanie sa nepoužijú ustanovenia o pristúpení subjektov, o zmene a späťvzátí žaloby a o vzájomnej žalobe.

58. Podľa § 80 ods. 1 až 3 CSP ak po začatí konania nastala právna skutočnosť, s ktorou sa spája prevod alebo prechod práv alebo povinností, o ktorých sa koná, môže žalobca navrhnúť, aby do konania na jeho miesto alebo na miesto žalovaného vstúpil ten, na koho boli tieto práva alebo povinnosti prevedené alebo na koho prešli. Súd vyhovie návrhu podľa odseku 1, ak sa preukáže, že po začatí konania došlo k prevodu alebo prechodu práva alebo povinnosti, a ak s tým súhlasí ten, kto má vstúpiť na miesto žalobcu. Právne účinky spojené s podaním žaloby zostávajú zachované. Ten, kto vstupuje do konania, prijíma stav konania ku dňu jeho vstupu.

59. Konanie o zmene sporovej strany je charakteristické dispozičným princípom, t. j. bez návrhu žalobcu nie je možné o zmene sporovej strany rozhodovať (8Cdo/28/2017). Ustanovenie § 80 CSP týkajúce sa zmeny subjektov nie je v ustanovení § 438 ods. 2 CSP uvedené medzi ustanoveniami, ktoré v dovolacom konaní nemožno „primerane“ použiť (3Cdo/90/2017).

60. Podľa § 2 ods. 1 písm. d/ zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení novely vykonanej zákonom č. 271/2021 Z. z. s účinnosťou od 01. januára 2022 (ďalej len „zákon č. 596/2003 Z. z.“) štátnu správu v školstve

na úseku škôl a školských zariadení podľa tohto zákona vykonávajú regionálny úrad školskej správy.

61. Podľa § 39h zákona č. 596/2003 Z. z. pôsobnosť okresného úradu v sídle kraja na úseku školstva, mládeže, telesnej kultúry a športu podľa predpisov účinných do 31. decembra 2021 prechádza od 01. januára 2022 na regionálny úrad v príslušnom územnom obvode.

62. Z dôvodu právnej skutočnosti spojenej s prechodom práv a povinností na strane žalovaného 1/ dovolací súd vyhovel návrhu žalobcu na zmenu subjektu na žalovaného 1/ tak, že namiesto Okresného úradu v Prešove, bude v konaní vystupovať Regionálny úrad školskej správy so sídlom v Prešove, Tarasa Ševčenka 3927/11.

63. Rozhodnutie bolo prijaté senátom najvyššieho súdu v pomere hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.